

RETTENS DOM (Tredje Afdeling)

21. januar 1999 *

I de forenede sager T-185/96, T-189/96 og T-190/96,

Riviera Auto Service Établissements Dalmasso SA, i likvidation, Nice (Frankrig), ved likvidator advokat H  l  ne Cauzette-Rey, som under denne sag er repræsenteret ved advokat Christian Bourgeon, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat François Brouxel, 6, rue Zithe,

Garage des quatre vall  es SA, Albertville (Frankrig),

Pierre Joseph Tosi, Albertville,

ved advokat R  mi Saint Pierre,

Palma SA (CIA — Groupe Palma), Salon-de-Provence (Frankrig),

Christophe og Gérard Palma, Salon-de-Provence,

i likvidation, ved advokat Dominique Rafoni, som likvidator,

* Processprog: fransk.

under denne sag repræsenteret ved advokaterne Jean-Louis og Gisèle Portolano, Aix-en-Provence (Frankrig), og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Nathan Roy, 18, rue des Glacis,

sagsøgere,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved ledende juridisk konsulent Giuliano Marengo, samt Guy Charrier og Loïc Guérin, der er udstationerede som nationale eksperter ved Kommissionen, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

støttet af

Groupe Volkswagen France SA, Villers-Cotterets (France), ved advokat Joseph Vogel, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Arendt og Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

intervenient,

hvori der er nedlagt påstand dels om annullation af de beslutninger, hvorved Kommissionen afviste klagerne over, at der var sket en tilsidesættelse af EF-traktatens artikel 85, stk. 1 (sagerne T-185/95, T-189/96 og T-190/96), dels om erstatning af det tab, som sagsøgerne hævder at have lidt på grund af disse afgørelser (sagerne T-189/96 og T-190/96),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, V. Tiili, og dommerne A. Potocki og J. D. Cooke,

justitssekretær: ekspeditionssekretær B. Pastor,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 13. oktober 1998,

afsagt følgende

Dom

Baggrunden for tvisterne

- 1 Sagsøgerne er tidligere forhandlere for selskabet VAG France, der siden har ændret navn til Groupe Volkswagen France SA (herefter »Volkswagen«), og som er datterselskab af den tyske bilfabrikant Volkswagen og eneimportør i Frankrig af motorkøretøjer af mærkerne Volkswagen og Audi.
- 2 Efter at Volkswagen havde opsagt sagsøgernes eneforhandlingsaftale mellem 1986 og 1991 indgav disse i medfør af artikel 3 i Rådets forordning nr. 17. af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), en række klager til Kommissionen over, at de, efter at være blevet udelukket fra handlernettet, havde fået afslag på forsyning under henvisning til Volkswagen's standardforhandlingskontrakt (herefter »standardkontrakten«).

- 3 I klagerne anmodede sagsøgerne Kommissionen om at fastslå, at standardkontrakten var i strid med EF-traktatens artikel 85, stk. 1, og ikke berettigede koncessionsgiveren til, alene med den begrundelse, at sagsøgerne ikke længere var tilsluttet dennes forhandlernet, at nægte at sælge til dem eller forbyde koncessionsgiverens autoriserede forhandlere at videresælge nye motorkøretøjer til dem af mærkerne Audi og Volkswagen og/eller videresælge reservedele.

- 4 Volkswagen tog på Kommissionens opfordring stilling til klagerne og besvarede de anmodninger om oplysninger, som Kommissionen tilsendte den i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17. af 6. februar 1962. Endvidere foretog Kommissionen en undersøgelse hos 260 eneforhandlere ved tilsendelse af et detaljeret spørgeskema, hvoraf den modtog ca. 200 brugbare svar.

- 5 Undersøgelsen gav anledning til, at Kommissionen iværksatte en procedure om konstatering af en tilsidesættelse af Fællesskabets konkurrenceregler, og til, at den tilsendte Volkswagen en meddelelse af klagepunkter, hvorefter 17 af de bestemmelser, som var indeholdt i den standardkontrakt, der var i kraft den 1. januar 1990 — eller som udgjorde en konkret anvendelse heraf — fandtes at være konkurrencebegrænsende.

- 6 Efter Kommissionens opfattelse medførte disse konkurrencebegrænsninger, at standardkontrakten som helhed ikke kunne omfattes af en gruppefritagelse i henhold til Kommissionens forordning (EØF) nr. 123/85 af 12. december 1984 om anvendelse af traktatens artikel 85, stk. 3, på kategorier af salgs- og serviceaftaler vedrørende motorkøretøjer (EFT 1985 L 15, s. 16, herefter »den tidligere forordning«).

- 7 Kommissionen tilføjede, at standardkontrakten ikke kunne nyde godt af en individuel fritagelse efter traktatens artikel 85, stk. 3, så længe den ikke var anmeldt. Under alle omstændigheder opfyldte den ikke betingelserne i denne bestemmelse.

- 8 Som følge heraf meddelte Kommissionen Volkswagen, at den påtænkte at fastslå, at denne havde gjort sig skyldig i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og at forpligte denne til ved pålæggelse af tvangsbøder at bringe disse overtrædelser til ophør samt at pålægge den en bøde i medfør af artikel 15 og 16 i forordning nr. 17 af 6. februar 1962.
- 9 Efter at have modtaget bemærkninger fra de implicerede parter foretog Kommissionen den 8. november 1994 en høring, hvorunder Volkswagen og klagerne var repræsenteret.
- 10 Kommissionen besluttede dog til sidst ikke at imødekomme klagerne. Ved meddelelse af 24. juni 1996 tilkendegav den således, at den ikke ville fortsætte undersøgelsen af sagerne og opfordrede klagerne til at fremsætte deres bemærkninger.
- 11 Kommissionen fandt dog ikke, at disse bemærkninger frembragte forhold eller argumenter, som kunne modificere dens ændrede synspunkt. Ved afgørelser af 23. september 1996 (herefter »afgørelserne om afvisning«) afviste Kommissionen klagerne endeligt.
- 12 Herved antog Kommissionen først, at visse klagepunkter under undersøgelsen havde vist sig at vedrøre kontraktbestemmelser eller en kontraktlig praksis, som ikke udgjorde nogen konkurrencebegrænsning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.
- 13 Dernæst afviste Kommissionen de øvrige klagepunkter, som oprindeligt var rejst, idet den antog, at der ikke fandtes den fornødne fællesskabsinteresse i at fortsætte proceduren. Kommissionen bemærkede, at det bevismateriale, som det ville have krævet for at godtgøre, at der eventuelt var begået overtrædelser i fortiden, stod i misforhold til Kommissionens opgave og dens arbejdsstyrke henset til fordelingen

af beføjelserne mellem fællesskabsmyndighederne og de nationale domstole. I øvrigt fandt Kommissionen, at den måtte intervenere for fremtiden på lovgivningsplan ved udfærdigelsen af sin forordning (EF) nr. 1475/95 af 28. juni 1995 om anvendelse af traktatens artikel 85, stk. 3, på kategorier af salgs- og serviceaftaler vedrørende motorkøretøjer (EFT L 145, s. 25, herefter »den nye forordning«).

Retsforhandlinger ved Retten

- 14 Under disse omstændigheder har sagsøgerne anlagt de foreliggende sager ved stævninger indleveret den 22. og den 26. november 1996.

- 15 Ved kendelser af 16. september 1997 er der givet Volkswagen tilladelse til at intervenere i de tre sager til støtte for Kommissionens påstande. Volkswagen har afgivet sit interventionsindlæg den 18. december 1997.

- 16 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Afdeling) besluttet af indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse. Ved skrivelse af 1. juli 1998 har Retten dog anmodet parterne om at besvare visse spørgsmål.

- 17 Ved kendelse af 3. september 1998 er de tre sager blevet forenet med henblik på den mundtlige forhandling og dommen.

- 18 Parterne har afgivet indlæg og besvaret Rettens spørgsmål under det offentlige retsmøde den 13. oktober 1998.

Parternes påstande

Sag T-185/96

19 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Afvisningen annulleres.

— Kommissionen tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

20 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

21 Intervenienten har nedlagt følgende påstande:

— Afvisning.

- Frifindelse.

- Sagsøgeren tilpligtes at afholde samtlige omkostningerne i forbindelse med interventionen.

Sagerne T-189/96 og T-190/96

22 Sagsøgerne har nedlagt følgende påstande:

- Afgørelserne om afvisning annulleres.

- Sagen realitetsbehandles, og det fastslås, at standardkontrakten falder ind under traktatens artikel 85, stk. 1, og hverken opfylder betingelserne for en gruppefritagelse i henhold til den tidligere forordning eller for en individuel fritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3.

- Det fastslås, at Kommissionen er erstatningsansvarlig efter almindelige ansvarsregler og skal erstatte det tab på 540 000 ECU, som sagsøgerne har lidt, og som svarer til 10% af den forventede omsætning, sagsøgerne har mistet på grund af Kommissionens passivitet.

- Kommissionen tilpligtes at afholde sagens omkostninger på 100 000 FRF.

23 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

- Frifindelse for påstanden om annullation.
- Afvisning af den anden og tredje påstand.
- Sagsøgerne tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

24 Intervenienten har nedlagt følgende påstande:

- Afvisning af påstanden om erstatning.
- Frifindelse for påstanden om annullation.
- Subsidiært frifindelse for den anden påstand.
- Sagsøgerne tilpligtes at afholde samtlige omkostninger i forbindelse med interventionen.

Påstandene om annullation (sagerne T-185/96, T-189/96 og T-190/96)

Formaliteten med hensyn til påstandene om annullation

- 25 Ifølge fast retspraksis kan intervenienten ikke nedlægge en afvisningspåstand, når en sådan påstand ikke er nedlagt i forvejen, hvilket ikke er tilfældet i denne sag (Rettens dom af 27.11.1997, sag T-290/94, Kaysersberg mod Kommissionen, Sml. II, s. 2137, præmis 76).
- 26 Intervenientens afvisningspåstand må derfor afvises.

Formaliteten med hensyn til den anden påstand i sagerne T-189/96 og T-190/96

- 27 Det må fastslås, at i det omfang den anden påstand i sagerne T-189/96 og T-190/96 tilsigter, at Retten realitetsbehandler sagen og klagerne, overskrider denne påstand grænserne for den legalitetskontrol med afgørelser om afvisning af en klage, som Fællesskabets retsinstanser har kompetence til at udøve i medfør af traktatens artikel 173.
- 28 Følgelig må den anden påstand i sagerne T-189/96 og T-190/96 afvises.

Realiteten

Første anbringende: Det gøres gældende, at traktatens artikel 85 er tilsidesat, fordi Kommissionen med urette har antaget, at visse bestemmelser i standardkontrakten ikke er konkurrencebegrænsende

- 29 Sagsøgernes kritik af afgørelserne om afvisning går i det væsentlige ud på, at Kommissionens antagelse af, at fire bestemmelser i standardkontrakten ikke er konkurrencebegrænsende, udgør en tilsidesættelse af princippet om en indskrænkende fortolkning af gruppefritagelsesklausulen, der er omhandlet i anden betragtning til den tidligere forordning, og har forøget den økonomiske afhængighed for forhandlerne, som de nævnte omtvistede bestemmelser har medført, og som det er nødvendigt at begrænse for at kunne indrømme gruppefritagelse.
- 30 Det bemærkes, at den tidligere forordning ikke indeholder bindende forskrifter, der direkte påvirker gyldigheden eller indholdet af vilkårene i en aftale eller forpligter aftaleparterne til at tilpasse aftalen til forordningen og indebærer heller ikke, at aftalen bliver ugyldig, hvis de betingelser, som er indeholdt i den tidligere forordning, ikke er opfyldt (Domstolens domme af 18.12.1986, sag 10/86, VAG France, Sml. s. 4071, præmis 16, og af 30.4.1998, sag C-230/96, Cabour, Sml. I, s. 2055, præmis 47).
- 31 I så tilfælde falder den pågældende aftale kun ind under forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, hvis den har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen inden for fællesmarkedet mærkbart, og hvis den kan påvirke handelen mellem medlemsstaterne (dommen i Cabour-sagen, præmis 48).

- 32 For at bedømme berettigelsen af det første anbringende må Retten derfor alene efterprøve, om Kommissionen har begået en retlig fejl ved endeligt at have antaget, at de omhandlede bestemmelser ikke var konkurrencebegrænsende i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand.

— Koncessionsgiverens kontrol med videresalg af kontraktlige produkter til de endelige forbrugere via mellemmand

- 33 Sagsøgerne har kritiseret Kommissionen for, at den har opgivet sit tidligere synspunkt om, at klausulen i standardkontrakten om fastsættelse af betingelser for koncessionsgiverens kontrol med de bestillinger, som mellemhandlere foretager hos eneforhandlerne for de endelige forbrugeres regning, var konkurrencebegrænsende.

- 34 Herom bemærkes, at Kommissionen nåede frem til den konstatering, som sagsøgeren ikke har tilbagevist, og hvorefter de nævnte bestillinger, når de én gang var accepteret af eneforhandlerne, ikke kunne annulleres og følgelig var uopsigelige.

- 35 Under disse forhold finder Retten det ikke godtgjort, at Kommissionen har begået en retlig fejl ved at antage, at disse betingelser for kontrollen med eneforhandlingsnettets tæthed ikke i sig selv udgjorde en konkurrencebegrænsning i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand.

— Koncessionsgiverens direkte salg til visse endelige forbrugere

- 36 Sagsøgerne har kritiseret Kommissionen for at have indtaget det endelige standpunkt, at Fællesskabets konkurrenceregler ikke omfattede de direkte salg til visse endelige forbrugere, som koncessionsgiveren ifølge standardkontrakten havde

eneret på at foretage til lavere priser end dennes eneforhandlere. Herved har Kommissionen efter sagsøgerens opfattelse ikke i tilstrækkelig grad taget hensyn til det indgreb, som disse salg i kraft af deres omfang og nærmere vilkår kunne medføre for den økonomiske balance i forholdet mellem koncessionsgiveren og eneforhandleren.

- 37 Retten skal herom fastslå, at dette anbringende ikke vedrører selve lovligheden af den bedømte klausul, men udelukkende den omstændighed, at koncessionsgiverens misbrug af denne klausul — som der ikke er ført bevis for — kunne forstyrre eneforhandlingsaftalens økonomiske balance.

— Forhandlerens vederlag

- 38 Sagsøgerne har bebrejdet Kommissionen, at den som konklusion har antaget, at den handlefrihed, som tilkom koncessionsgiveren ved beregningen af vederlaget til forhandlerne under fastsættelse af prisnedsættelser og rabatter, ikke var et område, som henhørte under Fællesskabets konkurrenceregler. Ifølge sagsøgerne havde koncessionsgiveren imidlertid gennemtruffet en første nedsættelse af fortjenstmarginen uden nogen modydelse og dernæst en midlertidig suspension af fortjenstmarginen, som hovedsagelig var begrundet i de »anarkistiske prisnedsættelser i forhandlernettene«. Herved blev eneforhandlerne i en vis periode af regnskabsåret 1993 afskåret fra at udnytte hele deres fortjenstmargin.
- 39 Det bemærkes, at den pågældende bestemmelse i standardkontrakten medførte en retlig ændring af vederlaget til sælgerne på baggrund af de økonomiske vilkår på markedet.
- 40 Endvidere bemærkes, at de to indgreb, koncessionsgiveren kritiseres for at have foretaget, vedrørte forholdet mellem fabrikanten og forhandlerne, som Kommissionen med rette har fremhævet. Endelig er det ikke godtgjort, at disse interventioner udgjorde et direkte indgreb fra koncessionsgiveren i fastsættelsen af priserne for eneforhandlernes videresalg til de endelige forbrugere, da det ikke fremgår, at de »skalapriser«, som koncessionsgiveren anbefalede eneforhandlerne, rent faktisk havde karakter af påbudte videresalgspriser.

— Aftale om fælles kontokurant

- 41 Sagsøgerne har gjort gældende, at Kommissionen med urette har afvist, at betingelserne i aftalen om kontokuranten var konkurrencebegrænsende, selv om denne aftale medførte, at koncessionsgiveren kunne begrænse eneforhandlerens kassebeholdning og leveringsfrihed på grund af de beføjelser, som koncessionsgiveren havde forbeholdt sig til at forsinke godskrivningen på den for sælgeren disponible kreditkonto.
- 42 Det bemærkes, at sagsøgernes kritik ikke vedrører selve den omtvistede klausul, men det eventuelle misbrug heraf, som dog ikke kan udledes af sagens akter.
- 43 Det er således ikke bevist, at Kommissionen har begået en retlig fejl ved at antage, at de ovenfor gennemgæede bestemmelser i standardkontrakten ikke i sig selv medførte en konkurrencebegrænsning i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand.
- 44 Det første anbringende kan derfor ikke lægges til grund.

Andet anbringende: Det gøres gældende, at traktatens artikel 85 er tilsidesat ved Kommissionens afvisning af at fastslå, at andre af de omtvistede klausuler i standardkontrakten var konkurrencebegrænsende

- 45 Med det andet anbringende kritiserer sagsøgeren i det væsentlige Kommissionen for dens afvisning af at konkludere, at otte andre omtvistede bestemmelser i standardkontrakten var konkurrencebegrænsende, idet Kommissionen henviste til den urigtige begrundelse, at der manglede den fornødne fællesskabsinteresse i at fortsætte undersøgelsen af klagerne. Kommissionen kunne efter sagsøgernes opfattelse ikke med rette hævde, at indsamlingen af det bevismateriale, som var nødvendig for at godtgøre, at traktatens artikel 85, stk. 1, var tilsidesat, stod i misforhold til Kommissionens midler, når sagens akter tværtimod indeholdt grundlag for at

fastholde de oprindelige klagepunkter, som var meddelt koncessionsgiveren. I modsætning til det af Kommissionen hævdede er det ikke muligt for de nationale domstole at træffe en effektiv afgørelse vedrørende de omtvistede konkurrencebegrænsninger. Endelig kunne heller ikke den omstændighed, at den tidligere forordning var ophævet, og at den nye forordning var trådt i kraft, begrunde Kommissionens argument om, at der ikke var den fornødne fællesskabsinteresse.

- 46 Herom bemærkes, at det er en betingelse for, at Kommissionen kan afvise en klage som i denne sag med den begrundelse, at der mangler den fornødne fællesskabsinteresse, at Kommissionen ved udøvelsen af sin skønsbeføjelse foretager en afvejning på den ene side af den påståede overtrædelses betydning for fællesmarkedets funktion, og på den anden side af sandsynligheden for, at det kan godtgøres, at der er sket en overtrædelse, og omfanget af de hertil nødvendige undersøgelser (Retens domme af 18.9.1992, sag T-24/90, Automec mod Kommissionen, Sml. II, s. 2223, præmis 86, og af 24.1.1995, sag T-5/93, Tremblay m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 185, præmis 62).
- 47 Det påhviler således Kommissionen at indsamle et tilstrækkeligt præcist og samstemmende bevismateriale til, at den kan danne sig en fast overbevisning om, at de påståede overtrædelser udgør mærkbare konkurrencebegrænsninger i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand. Dette krav er bl.a. ikke opfyldt, når det er muligt at give en anden plausibel forklaring på de pågældende omstændigheder, som udelukker, at der foreligger en tilsidesættelse af Fællesskabets konkurrenceregler (Domstolens dom af 28.3.1984, forenede sager 29/83 og 30/83, CRAM og Rheinzink mod Kommissionen, Sml. s. 1679, præmis 16 ff.).
- 48 I øvrigt har en klager ikke ret til at opnå en afgørelse fra Kommissionen i traktatens artikel 189's forstand vedrørende eksistensen af de påståede overtrædelser, når Kommissionen ikke, som tilfældet er i denne sag, har enekompetence til at fastslå kontraktbestemmers uoverensstemmelse med traktatens artikel 85, stk. 1, men når også de nationale domstole som følge af denne kontraktbestemmers direkte virkning har kompetence til at træffe afgørelse herom (Retens dom af 27.6.1995, sag T-186/94, Guérin mod Kommissionen, Sml. II, s. 1753, præmis 23).

- 49 Selv om Kommissionen således på de pågældende private erhvervsdrivendes begæring kan iværksætte en procedure om konstatering af tilsidesættelser af traktatens artikel 85, falder klagerens private interesse i tilsvarende mindre grad sammen med Fællesskabets interesse i at fortsætte undersøgelsen af de påståede overtrædelser, når Kommissionen allerede er nået frem til den konklusion, at visse af de oprindelige klagepunkter må frafalde.
- 50 Kommissionen kan med desto større ret henvise klagerne til at anlægge sag ved de nationale domstole, da det tilkommer disse at træffe afgørelse vedrørende de konkrete betingelser for parternes gennemførelse af standardkontrakten (dette bør sammenholdes med Rettens dom af 12.12.1996, sag T-88/92, Leclerc mod Kommissionen, Sml. II, s. 1961, præmis 122 og 123) og på grundlag af gældende national ret tage stilling til, hvilken rækkevidde og hvilken retsvirkninger det navnlig har for de øvrige elementer i aftalen, at visse af kontraktbestemmelserne er ugyldige i medfør af traktatens artikel 85, stk. 2 (Domstolens dom af 14.12.1983, sag 319/82, Société de vente de ciments et bétons de l'Est, Sml. s. 4173, præmis 11 og 12, og ovennævnte dom i Cabour-sagen, præmis 51).
- 51 Det henhører altså under de nationale domstoles kompetence at træffe en afgørelse på grundlag af deres eget retssystem vedrørende det ansvar, som kontraktparterne kan pådrage sig ved at nægte at sælge til forhandlere uden for nettet i medfør af en eneforhandlingsaftale, hvoraf visse bestemmelser er ugyldige.
- 52 Endelig bemærkes, at selv om Kommissionen skal være opmærksom på begrænsninger i retsbeskyttelsen, som de nationale domstole har mulighed for at indrømme klagerne efter traktatens bestemmelser (jf. ovennævnte dom i sagen Auto-mec mod Kommissionen, præmis 89), kan den tidligere og den nye forordning yde de nationale domstole bistand ved bedømmelsen af, om de kontraktbestemmelser, som de får forelagt til vurdering, er lovlige.

- 53 Det er på grundlag af disse principper, at det må efterprøves, om Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn ved at afvise klagerne under henvisning til, at der ikke var den fornødne fællesskabsinteresse i at fortsætte undersøgelsen heraf (jf. ovennævnte dom i sagen Tremblay m.fl. mod Kommissionen, præmis 64).

— Hindringer for transnationale transaktioner på tværs af nettet

- 54 Sagsøgerne har gjort gældende, at standardkontrakten indeholdt bestemmelser, som klart havde til formål at hindre transnationale videresalg af kontraktlige produkter mellem sælgere inden for nettet. Navnlig var eneforhandleren bundet af en forpligtelse til månedlige indkøb af kontraktlige produkter, en forpligtelse til at aftage bestillinger af de af koncessionsgiveren videregivne ordrer og at tilsende denne et vist antal ordrer, som gav ham mulighed for at råde over et minimumslager. Desuden havde undersøgelsen vist, at der ikke fandt nogen transnationale videresalg sted mellem nettets forhandlere, og der var tilvejebragt oplysninger, hvoraf fremgik, at koncessionsgiveren havde bekæmpet sådanne transaktioner f.eks. ved cirkulærer, der var tilsendt eneforhandlerne, og som indeholdt trusler.
- 55 Retten finder modsat denne opfattelse, at Kommissionen med føje har kunnet antage, at selve ordlyden af de pågældende bestemmelser i standardkontrakten, som kun forbyder eneforhandlerne at videresælge kontraktlige produkter til sælgere uden for nettet, ikke i sig selv ydede fornøden støtte for sagsøgerens anbringende, og at de nærmere betingelser for eneforhandlerens forpligtelse til indkøb hos koncessionsgiveren ikke uden videre udelukkede muligheden for at erhverve kontraktlige produkter hos andre af nettets forhandlere.
- 56 I øvrigt er det ikke godtgjort, at det er åbenbart urigtigt, når Kommissionen konkluderede, at de oprindelige klagepunkter mod koncessionsgiveren sluttelig viste sig ikke at være tilstrækkelig præcise og samstemmende til, at den kunne danne sig en overbevisning om, at der var sket en overtrædelse, for hvilken beviset var så stærkt, at det kunne bære en eventuel legalitetskontrol.

- 57 Navnlig indeholdt de rundskrivelser, for hvilke der oprindeligt var rejst klagepunkt mod Volkswagen, en kritik af de franske eneforhandlere for at have foretaget reeksport til ikke-godkendte mellemhandlere og advarsler mod at foretage »nogen som helst form for eksport, som strider mod eneforhandlerkontrakten [...]«. Det fremgår således ikke ved en gennemgang af disse rundskrivelser, at de har haft til formål at forbyde transnationale videresalg mellem nettets sælgere.
- 58 Desuden kan den omstændighed, at der ikke fandt nogen transnationale transaktioner sted på tværs af nettet — som intervenienten bemærkede under den mundtlige forhandling uden at blive modsagt af sagsøgerne — forklares med Volkswagens beføjelse til at tilbyde sine eneforhandlere samtlige modeller med korte leveringsfrister og mod indrømmelse af en leveringskredit.
- 59 Det er således ikke godtgjort, at Kommissionen har begået en åbenbar fejl ved at indstille undersøgelsen af klagerne om de hævdede konkurrencebegrænsninger på trods af disses objektive grovhed i forhold til gennemførelsen af et fællesmarked mellem medlemsstaterne (Domstolens dom af 13.7.1966, forenede sager 56/64 og 58/64, Consten og Grundig mod Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 245, org. ref.: Rec. s. 429).

— Begrænsning af eneforhandlerens adgang til indkøb af reservedele uden for nettet

- 60 Sagsøgerne har gjort gældende, at standardkontrakten begrænsede eneforhandlerens adgang til at aftage reservedele fra tredjemand, fordi forhandlerne var forpligtet til at indkøbe bestemte mængder hos koncessionsgiveren og at opnå en kontraktlig garanti fra tredjemandsfabrikanter af mindst samme varighed som Volkswagen.

- 61 De angiver, at en eneforhandler, som var tilsluttet den ordning for automatisk lagerstyring (herefter »GAS-ordningen«), der var indført af koncessionsgiveren, på grund af det ensartede mindstekrav om aftagelse af Volkswagen-reservedele, som gjaldt efter denne ordning, var nødt til at bestille en stor procentdel af reservedele hos koncessionsgiveren, selv om disse var disponible hos tredjemand, hvorved eneforhandleren ville få et overskudslager af artikler, som der var ringe afsætning af.
- 62 Det bemærkes, at, som det fremgår ved en gennemgang af de omhandlede bestemmelser, havde nettets sælgere efter standardkontrakten udtrykkelig mulighed for at indkøbe forsyninger hos de tredjemænd, de ønskede, af reservedele af en tilsvarende kvalitet som dem, der blev leveret af koncessionsgiveren, bortset fra reparationer, som var omfattet af garantien, og tilbagetagelser af kontraktlige produkter.
- 63 Det fremgår ikke af omstændighederne i sagen, at lagerforpligtelsernes omfang ikke var fastsat på grundlag af forhåndsberegninger, og at sælgerne ikke frit kunne vælge mellem koncessionsgiverens bonus og de lavere priser, som andre leverandører måtte tilbyde, hvorved den omstændighed, at indkøbene var koncentreret hos koncessionsgiveren, kunne forklares med eneforhandlerens objektive interesse heri (jf. ovenfor, præmis 58).
- 64 Endelig finder Retten ikke grundlag for at anse det for åbenbart urigtigt, når Kommissionen antog, at Volkswagen's ønske om at tilvejebringe ensartede betingelser for de forskellige originale reservedeles kvalitet var i overensstemmelse med den endelige forbrugers interesse i at opnå den videst mulige garanti, i hvert fald svarende til den, som fabrikanten ydede.
- 65 Endelig er det ikke godtgjort, at GAS-ordningen var obligatorisk for eneforhandlerne uanset antallet af de brugere heraf, som var tilknyttet nettet, eller at denne ordning påtvang de sælgere, som havde besluttet sig til at benytte ordningen, en automatisk ny forsyning, idet ordningen tværtimod måtte antages at medføre en forenkling og dermed en forbedring af eneforhandlingernes rentabilitet.

66 Det fremgår derfor ikke, at det var åbenbart fejlagtigt, at Kommissionen indstillede undersøgelsen af klagerne vedrørende betingelserne for eneforhandlernes aftagelse af forsyninger med reservedele.

— Forpligtelse til ikke at udøve konkurrence uden for det kontraktlige salgsområde

67 Sagsøgerne har kritiseret Kommissionen for, at den har undladt at fastslå ulovligheden af forbuddet for eneforhandleren mod at sælge nye køretøjer, som konkurrerer med de kontraktlige køretøjer, selv om eneforhandlerens adgang hertil ikke i sig selv ville nedsætte hans salgsmæssige effektivitet i salgsområdet.

68 Det bemærkes, som Kommissionen selv har erkendt, at det fremgår af sagens akter, at en eneforhandler blev udelukket fra nettet med den begrundelse, at han indvilgede i at sælge køretøjer af andre mærker uden for det kontraktlige område. Det fremgår ikke, at kontrakter systematisk er blevet ophævet af denne grund.

69 Under disse forhold havde Kommissionen grund til at antage, at de nationale domstole med føje kunne træffe afgørelse vedrørende den omtvistede bestemmelses lovlighed efter traktatens artikel 85, stk. 1, ved bedømmelsen efter national ret af rækkevidden og de følger, navnlig i erstatningsretlig henseende, den omtvistede bestemmelses eventuelle ugyldighed har for de salgsnægtelser, som i medfør af standardkontrakten måtte være givet sælgere uden for nettet.

70 Det fremgår således ikke, at Kommissionen på dette punkt har begået en åbenbar fejl, som kan medføre, at afvisningerne må annulleres.

— Udvidelse af standardkontrakten til brugte køretøjer

- 71 Sagsøgerne har kritiseret Kommissionen for, at den har afvist at kvalificere de bestemmelser i standardkontrakten som konkurrencebegrænsende, der indskrænkede eneforhandlerens frihed til at indkøbe reservedele hos tredjemand som led i sin handel med brugte køretøjer, som ikke længere er kontraktlige produkter, og at henvende sig til andre erhvervsdrivende, der tilbyder garantiformuleringer af samme type som koncessionsgiveren. Desuden kunne den omtvistede klausul medføre bortfald af fritagelsesmuligheden efter den nye forordning.
- 72 Retten finder, at Kommissionen, uden at den behøvede at foretage mere indgående undersøgelser, har kunnet antage, at betingelserne for forsyningen med reservedele til brugte køretøjer ikke begrænsede eneforhandlerens handlefrihed i videre omfang, end det var nødvendigt for at bevare det image, der var knyttet til varemærket såvel for fabrikantens som for det samlede nets vedkommende. Det fremgår således af sagens akter, at Volkswagen uden at være blevet modsagt af sagsøgerne har gjort gældende, at udviklingen af salget for nye køretøjer kræver mere og mere kontrol med salget af brugte køretøjer.
- 73 Retten finder derfor ikke, at Kommissionen har anvendt sin skønsbeføjelse åbenbart urigtigt.

— Aftaler om tilslutning til ordningen for finansiering til private

- 74 Sagsøgerne i sag T-189/96 har gjort gældende, at den forpligtelse, som påhvilede eneforhandlerne om tilslutning til ordningen for finansiering til private, til at foreslå deres kunder de finansieringsmuligheder, som koncessionsgiverens datterselskab rådede over, gjorde omfanget af den kundekredit, som eneforhandleren

kunne udnytte, afhængig af den kredit eller de kreditvilkår, som eneforhandleren kunne opnå til de kontraktlige produkter. Denne afhængighed, som var direkte i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, litra c), var egnet til at begrænse de uafhængige kreditselskabers konkurrence til skade for forbrugerne.

- 75 Retten konstaterer, at det ikke fremgår, at eneforhandlerne var juridisk forpligtet til at underskrive de omtvistede aftaler om tilslutning til ordningen for kreditfinansiering. Desuden bemærkes, at koncessionsgiveren ganske vist har erkendt tidligere at have gjort støttebeløbet til investeringen afhængig af, at de eneforhandlere, som havde underskrevet disse aftaler, fremlagde finansieringsdokumenter, men at det ikke fremgår af omstændighederne i denne forbindelse, at dette stadig er tilfældet.
- 76 Under disse forhold er det ikke godtgjort, at Kommissionen har taget åbenbart fejl ved at antage, at det ikke af hensyn til Fællesskabets interesse var nødvendigt at behandle klagerne yderligere på dette punkt.

— Koncessionsgiverens adgang til eneforhandlerens dokumenter og anvendelse af edb-system

- 77 Sagsøgerne i sag T-185/96 mener — i modsætning til den analyse, som er lagt til grund i afvisningerne — at have modbevist koncessionsgiverens påstand om, at det ikke var obligatorisk at anvende Volkswagen's edb-system, at det var umuligt for koncessionsgiveren at indhente oplysninger hos eneforhandlerne uden deres viden, og at kundekartoteket ikke var blandt de dokumenter, som blev videresendt til koncessionsgiveren.
- 78 Det fremgår ikke af sagens akter, at der bestod en kontraktlig forpligtelse til at anvende edb-systemet. Endvidere har Retten ikke, i mangel af bevis for, at koncessionsgiveren har misbrugt dette system, grundlag for at betegne det som en åbenbar fejlagtig antagelse, når Kommissionen konkluderede, at den ikke efter sin behandling af klagerne kunne holde den rationalisering af den administrative

ordning for eneforhandlerne, som var det objektive formål med det omtvistede system, ude fra de konkurrencebegrænsende virkninger, som dette system måtte have.

- 79 Kommissionen kan derfor ikke på dette punkt antages at have begået et åbenbart urigtigt skøn.

— Ensidig opsigelse af kontrakten og ændring af det tildelte salgsområde

- 80 Sagsøgerne har gjort gældende, at Kommissionen ikke behøvede at foretage nogen undersøgelse for at kunne vurdere den konkurrencebegrænsende virkning af koncessionsgiverens ensidige ret til at ændre det tildelte salgsområde og at opsiges kontrakten af ekstraordinære grunde. Kommissionen drog ingen følger af Volkswagen's erklæring om, at der ikke var foretaget en ekstraordinær opsigelse i tilfælde, hvor der ikke var solgt det mindstemål af produkter, som man havde sat sig, selv om denne erklæring var blevet modbevist i hvert fald i ét tilfælde, hvilket ikke udelukker, at der er foretaget andre opsigelser.

- 81 Det fremgår af selve dette anbringendets formulering, at koncessionsgiveren ikke har gjort sig skyldig i en systematisk udnyttelse af de anfægtede bestemmelser, som i øvrigt ikke efter selve deres ordlyd fremgår at være konkurrencebegrænsende.

- 82 Det fremgår således ikke, at det var klart urigtigt, at Kommissionen gav afkald på at foretage yderligere undersøgelser til vurdering af den omtvistede klausuls rækkevidde.

- 83 Det er hermed ikke godtgjort, at Kommissionen har gjort sig skyldig i et åbenbart urigtigt skøn ved at beslutte at indstille undersøgelsen af de oprindelige klagepunkter mod de ovenfor gennemgåede bestemmelser, når tillige henses til, at interveni-

enten har erklæret under den mundtlige forhandling, uden at blive modsagt på dette punkt af sagsøgerne, at standardkontrakten i mellemtiden er blevet afløst af en række nye kontraktbestemmelser, som er i overensstemmelse med den nye forordning.

84 Det andet anbringende kan derfor ikke lægges til grund.

Tredje anbringende: utilstrækkelig begrundelse af afvisningerne

85 Endelig har sagsøgerne gjort gældende, at afvisningerne savner begrundelse på en række punkter.

86 I det omfang, disse forskellige kritikpunkter kan betegnes som egentlige annullationsanbringender, er det tilstrækkeligt at bemærke, som det fremgår af gennemgangen af de to første anbringender, at afvisningerne ikke er behæftet med en begrundelsesmangel, som har hindret sagsøgerne i at bestride deres berettigelse og hindret Retten i at foretage legalitetskontrol dermed.

87 Det tredje anbringende kan derfor ikke lægges til grund.

88 Følgelig kan påstandene om annullation i sagerne T-185/96, T-189/96 og T-190/96 ikke tages til følge.

Påstandene om erstatning (sagerne T-189/96 og T-190/96)

- 89 Til støtte for deres påstand om erstatning har sagsøgerne i sag T-189/96 og T-190/96 i det væsentlige gjort gældende, at Kommissionen har begået en grov fejl i forhold til dem ved at foretage et faktisk og retligt urigtigt skøn og ved at afvise deres klage.
- 90 Da der ikke er ført bevis for afvisningernes ulovlighed, og da sagsøgerne ikke har fremført et særskilt anbringende om ulovligheden, har Retten ikke grundlag for at antage, at Kommissionen har begået en fejl, som medfører erstatningspligt for Fællesskabet.
- 91 Følgelig kan påstandene om erstatning i sagerne T-189/96 og T-190/96 ikke tages til følge.
- 92 Det fremgår af samtlige de foregående betragtninger, at der i de tre søgsmål i det hele må ske frifindelse.

Sagens omkostninger

- 93 Ifølge procesreglementets artikel 87, stk. 2, første afsnit, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. I henhold til artikel 87, stk. 3, første afsnit, kan Retten dog bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvor der foreligger ganske særlige grunde. Endelig kan Retten ifølge procesreglementets artikel 87, stk. 4, træffe afgørelse om, at andre intervenienter end en medlemsstat eller en institution skal bære deres egne omkostninger.

- 94 Det fremgår af tvisternes forhistorie, at Kommissionen foretog en så radikal ændring i sit standpunkt, at sagsøgerne kunne se sig foranlediget til at anlægge sag ved Retten og kræve, at Kommissionen forklarede sine grunde til at opgive den første analyse, som den foretog af bestemmelserne i standardkontrakten.
- 95 Under disse omstændigheder bør sagsøgerne kun afholde deres egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Tredje Afdeling)

- 1) Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber frifindes i sag T-185/96.
- 2) Den anden påstand i sagerne T-189/96 og T-190/96 afvises.
- 3) I øvrigt frifindes Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber i sagerne T-189/96 og T-190/96.

- 4) Hver part, såvel sagernes hovedparter som intervenienten, betaler sine omkostninger.

Tiili

Potocki

Cooke

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 21. januar 1999.

H. Jung

V. Tiili

Justitssekretær

Afdelingsformand